

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No5(3)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 586 sahifa,
1-may, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Bo'lajak chet tili o'qituvchilarining innovatsion pedagogik kompetentligini rivojlantirish mexanizmi	10
<i>Mirzaraxonova Maftuna Ibroximjon qizi</i>	
Elementlarini integratsiya qilish: nazariy va amaliy yondashuv	13
<i>Ne'matov Karimjon Shavkat o'g'li</i>	
O'qish savodxonligi darslarida kitobxonlik kompetensiyasini rivojlantirishning innovatsion yondashuvlari ...	19
<i>Mahmudova Shoirra Shavkat qizi</i>	
O'zbek milliy musiqasi asosida talablarda estetik did va ijro madaniyatini rivojlantirish metodikasi.....	25
<i>Gadoyeva Muborak Jumaqulovna</i>	
O'quvchilarning yozuv kompetensiyasini baholash mezonlarini takomillashtirish masalalari.....	30
<i>Abdurashidova Xafiza Abdurashidovna</i>	
Xurshid Do'st Muhammad qissalarida rivoyatchi strategiyasi.....	34
<i>Uzoqova Nargiza Yuldosh qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tanqidiy fikrlashni shakllantirishda innovatsion texnologiyalarining ahamiyati	37
<i>Eshpulatov Shakir Nabiyevich, Ahrorova Ozoda Amriddinovna</i>	
"Xonada o'simliklarni o'stirish" intellekt xaritasi (Mind Map) yordamida o'quvchilarda ekologik tarbiya va ijodiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish	41
<i>G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini rivojlantirishda amaliy mashg'ulotlarning tashkiliy-pedagogik jihatlari.....	46
<i>Joldasov Ixtiyor Suyundikovich</i>	
Boshlang'ich sinflarda iqtisodiy tarbiyani shakllantirishning zamonaviy pedagogik texnologiyalari	50
<i>N. Asadov</i>	
Bo'lajak pedagoglarni tayyorlashda kreativ kompetentlik va kasbiy muvaffaqiyat o'rtasidagi bog'liqlik mezonlari.....	53
<i>G. Xamidova</i>	
Gamifikatsiya elementlarining bakalavr talabalarini raqamli resurs yaratishga motivatsiyasiga ta'siri	56
<i>Maxkamova Dilshodaxon Xabibjon qizi</i>	
The Influence of Family Parenting Style on the Formation of Primary School Students' Personality	59
<i>Berdiyeva Mohloroyim Mirzohid qizi</i>	
Noto'liq oilalardagi onalarning tarbiyaviy uslublari va farzandlarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi (O'zbekiston namunasida).....	64
<i>Ismoiljonov Ravshan Baxtiyor o'g'li</i>	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	69
<i>Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna</i>	
Matematika ta'limida axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari.....	73
<i>Mirzayeva Shahlo, Qodirova Muattar Ithom qizi, Rovshanova Yulduz Shovkat qizi</i>	
O'qishga motivatsiya tushunchasi uning nazariy-psixologik tahlili.....	77
<i>Azimova Rushana Zokirjon qizi</i>	
Oliy ta'lim talabalarida akademik prokrastinatsiyaning prediktorlari: akademik motivatsiya, umid va shaxs xususiyatlari	81
<i>Shodiboyev Shohruh Shuhrat o'g'li</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida rivojlantiruvchi markazlar integratsiyasini ta'minlash metodikasi.....	86
<i>Qahhorova Sevara Alimardonovna</i>	
O'quvchi-yoshlarni virtual olam ta'siridan himoya qilishning nazariy asoslari.....	90
<i>Isayeva Gulii Parpiyevna, Ravshanov Umidjon Abdiqodir o'g'li</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik tafakkurni oshirishda mantiqiy masalalarning o'rni	93
<i>Xilvatova Go'zal Sultonovna</i>	
Pedagogika tarixini o'qitishda talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirish	97
<i>Jurayev Bobomurod Tojiyevich</i>	
Bolalarda ona tilida tinglash hissini rivojlantirish usullari	101
<i>Nurmatova Muxlisa Akmal qizi</i>	
Raqamli texnologiyalar yordamida ingliz tilini o'qitish samaradorligini oshirish (Kahoot, Quizlet va Moodle platformalari misolida)	106
<i>Yusupova Shahnoza Abduxafizovna</i>	
Sport maktablarida 16–18 yoshli nayza uloqtiruvchi sportchi-qizlarda portlovchi kuchni rivojlantirish	111
<i>Tursunova Surayyo Botir qizi</i>	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida pedagog kadrlarning uzluksiz kasbiy rivojlanishini ta'minlashda "Kasbiy rivojlanish kuni" va "Kasbiy rivojlanish soati" tadbirlari: amaliyot tahlili	115
<i>Gaffarov Azizjon Muhammadsaidovich</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkiloti direktorlarining faoliyatini samarali tashkil etishning nazariy jihatlarini (Learning outcomes) asosida	124
<i>Rabbimova Shaxnoza Soyib qizi</i>	
Bo'lg'usi o'qituvchilarda axloqiy madaniyat fazilatlarini qaror toptirishning pedagogik mexanizmlari	128
<i>G'aniyeva Sayyora Saidmurod qizi</i>	
Yengil atletikachilarning musobaqa jarayonida tibbiy-pedagogik monitoringini takomillashtirish	132
<i>Mamadaliyev Abror Akbarjonovich</i>	
Sun'iy intellekt yordamida rus tilini o'qitish va uning samaradorligi	137
<i>Yagafarova Nazilya Rafailovna, Nazarov Sardor, Onorboyev Kamronbek</i>	
O'quvchilarda ilmiy dalillarni tahlil qilish va xulosa chiqarish kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi	142
<i>Baymurotova Mukaddas Xamdorovna</i>	
Ilmiy muxokamalarda pragmatik kompetentlikning roli	150
<i>Eshbo'riyeva Aziza Muhiddinovna</i>	
Talabalarda kognitiv-pragmatik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning mazmuni	155
<i>To'rabekova Aziza Mirzabek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda motivatsiyani shakllantirishda interaktiv metodlarning o'rni	159
<i>Qamchibekova Roziyaxon Xasanboy qizi</i>	
Проблема разграничения понятий "концепт" и "понятие" в современной лингвистике: лингвосомиотический и когнитивно-дискурсивный анализ	164
<i>Якунина Ангелина Алишеровна</i>	
Sun'iy intellekt texnologiyalari asosida amaliy bezak san'ati naqsh elementlarini raqamli qayta ishlash va arxivlashtirish	169
<i>Jabbarov Rustam Ravshanovich</i>	
Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining yozuv kompetensiyasini rivojlantirishda Design Thinking texnologiyasining metodik imkoniyatlari	176
<i>Amanbayeva Oydin Urazali qizi</i>	
Tez qalamchizgi mashqlarida psixologik-pedagogik yondashuvlarning ahamiyati	181
<i>Suyunov Navro'z Alisher o'g'li</i>	
Innovatsion yondashuv orqali bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining metodik tayyorgarligini rivojlantirish konsepsiyasi	186
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i>	
Tarbiya fani asosida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish imkoniyatlari	190
<i>Jumanova Xafiza Xoliqulovna</i>	
Samarqand arxitektura-qurilish instituti va shahar infratuzilmasi rivojlanishi o'rtasidagi bog'liqlik (1950–1990-yillar)	195
<i>Abulqosimova Dildora Asrorovna, O'ralov Sodiqjon</i>	
Rivojlanishida nuqsoni bor bolalar ta'limida ikkilamchi cheklovlarni kamaytiruvchi ta'lim texnologiyalari	199
<i>Qo'ziyeva Shahnoza Muhammadsoli qizi</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	O'quvchilarda milliy g'oya va mafkurani rivojlantirishda mumtoz musiqaning o'rni va ahamiyati 202 Baymanova Feruza Abralovna	202
	Ommaviy jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlarini tashkil etishning pedagogik asoslari 207 Xayitova Ulfatoy Tursunovna	207
	Yuqori sinf o'quvchilarida ijtimoiy faollikni shakllantirishning pedagogik mexanizmlari 211 Turg'unboev Sirojiddin Faxriddinovich	211
	Muhandislik ta'limida Bernulli va Puasson taqsimotlarini texnologik jarayonlar misolida o'qitish metodikasi... 216 Qo'ziboyeva Nozima Yoqubjon qizi, Maxmanazarov Sardor Toirjon o'g'li, Saydullayev Asadbek Xayrullo o'g'li	216
	Психолого-педагогические основы обучения теме “производная” в курсе алгебры и начал анализа президентской школы 225 Шахноза Холмуродова Зоир кизи	225
	O'qish savodxonligi darslarida Bloom taksonomiyasi va 4K kompetensiyalarining integrativ modeli 234 Farsaxonova Mastura Jalol qizi	234
	Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ta'lim sifatini baholash mezonlari va monitoring tizimini takomillashtirish: indikatorlar asosidagi boshqaruv modeli 241 Jo'rayeva Dilrabo Kamoliddin qizi	241
	Maxsus mashqlar yordamida start tezligini oshirish metodikasi 244 Sitara Elova Axmatqulovna, Panjiyeva Gulzoda Eshdaviyat qizi	244
	Amudaryo foreli (Salmo trutta oxianus) O'zbekiston hududida tarqalishi va ekologiya ta'siri..... 248 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Sevinch Sirojiddinova, Qurbonazarova Marjona Zokirovna	248
	Suv va quruqlik muhitiga moslashgan amfibiyalarda adaptatsiya xususiyati 251 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Axmamatova Feruza Shamsiddin qizi, Qo'ldoshova Ruxshona Navro'z qizi	251
	O'zbekistonda tarqalgan kaptarsimonlar xilma-xilligi, ularni tarqalishi, biologik xususiyatlari va amaliy ahamiyati 255 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Xolmo'minova Jasmina Baxtiyor qizi, Saidova Dilnoza Rustamovna	255
	Surxondaryo viloyatidagi qo'lqanotlilar turlarining morfologik tasnifi va hududiy farqlari 259 Xaqberdiyeva Shoira Tursunaliyevna, Yarashova Sarvara Islomovna, Bahromova Shahzoda Abduqodirovna	259
	Игровые технологии как средство активизации коммуникативной деятельности учащихся на занятиях по русскому языку 267 Халикова Гульбахор Исановна	267
	Yoshlarni pedagogik kasbga yo'naltirish ishlarini o'rganishning konseptual va metodologik asoslari 270 Matkarimova Muxabbat Abuovna	270
	O'qish savodxonligini baholovchi topshiriqlar turlari 277 Rasulova Mushtariybonu	277
	Qoraqalpog'istonning shimoliy tumanlaridagi bolalarda tashqi nafas olish tizimi xususiyatlari 281 Orazbaeva Navbaxor Mratbaevna	281
	“Kompyuter tarmoqlari” fanini o'qitishda dasturiy-didaktik vositalardan foydalanish 285 Muqimov Shahzodbek Ixtiyor o'g'li	285
	Yangi O'zbekiston: yangilanish va taraqqiyot omillari (Qashqadaryo viloyati misolida)..... 288 Shomirzayev Maxmatmurod Xuramovich, Safarova Sevara Saloxiddinovna	288
	Raqamli ta'lim strategiyalaridan foydalanib o'qish samaradorligini oshirish 294 Narzullayeva Gulzira Xayrullo qizi, Abdusottarova Farog'at Olimjon qizi	294
	Oliy ta'limda “Zoologiya” kursini innovatsion pedagogik texnologiyalar asosida o'qitish metodikasini takomillashtirish (“umurtqali hayvonlar” misolida)..... 299 Xonnazarova Mamlakat To'lqinovna	299
	Oliy ta'lim muassasalarida ommaviy sportni rivojlantirish strategiyalari 303 Xudoyberganov Javlonbek Soatboy o'g'li	303
	Accommodating a Teenage English Learner With Tourette-Related Stammering in Uzbekistan State Multilevel Test Preparation: A Single-Case Study 307 Yulduz Sultanova	307
	Yengil atletikada to'siqlar osha yugurish texnikasini takomillashtirish va o'rgatish uslubiyati 313 Chariyev Ulug'bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich	313

The Interaction of Language and Culture in Intercultural Conflict Communication	317
Gulnoza Khushnazarova	
O'smir shaxsida o'zini o'zi tushunish psixologik muammo sifatida.....	321
Mahmudov Abdurasul	
O'quvchilar nutqida milliy-madaniy leksik birliklarni qo'llashga o'rgatishda semantikashtirish	325
Tursunova Javhar Bakir qizi	
Kompetensiyaviy yondashuv asosida boshlang'ich ta'limda matematik madaniyatni shakllantirish: Qori Niyoziy merosi asosida.....	329
Axmedova Nargiza Toychibekovna	
A2 darajadagi o'quvchilarda kommunikativ ko'nikmalarni rivojlantirishda adaptiv yondashuvning roli	333
Nezametov Zuxra Axmadovna	
Bo'lajak o'qituvchilarda pedagogik kasbga ijodiy munosabatni tarbiyalashning nazariy asoslari.....	336
Axmatov Ibrohimjon Furqat o'g'li	
Voyaga yetmaganlar profilaktikasida maktab, oila va mahalla hamkorligining zamonaviy holati va diagnostikasi	340
Japparbergenova Indira Bayramovna	
Yuqori sinf o'quvchilarining ijtimoiy va intellektual kompetensiyalarini rivojlantirishni pedagogik tizimini takomillashtirish	344
Amankosova Dinara Gabitovna	
Innovatsion usullar vositasida maktabgacha yoshdagi duduqlanuvchi bolalar nutqini rivojlantirish.....	348
Mamatova Aziza Bo'riboyevna	
Dzyudoning olimpiya o'yinlaridagi o'rni va ahamiyati	353
Jaxongir O'razbayev Temur o'g'li	
Umumta'lim maktab o'quvchilarida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga integratsiyalashgan harbiy tarbiyaning ilmiy-nazariy asoslari.....	356
A'zamov Inom Salimjonovich	
The Role of Digital Platforms in Developing Students' Independent Learning Competency.....	360
Jo'rayeva Zamira Ishmuminovna, Uraqova Shaxlo Turdiyevna	
Shaxsiy ta'lim trayektoriyasi tushunchasining pedagogik-psixologik mohiyati	365
Toshpo'latov Olim Panjiyevich	
"Ilk qadam" davlat o'quv dasturi asosida maktabgacha ta'lim tashkilotlarida faoliyat markazlarining ta'lim jarayonlarini tashkil etish	370
Bektemirova Asilabonu Akmal qizi	
Kreativ ta'lim texnologiyalari asosida talabalarda innovatsion kompetensiyalarni shakllantirish metodikasini takomillashtirish	374
Sariboyev Nurali Abdunazarovich	
Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar va yosh xususiyatlari	378
Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li	
Tasviriy san'at darslarida eshitishda nuqsoni bo'lgan o'quvchilarning badiiy-ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirish.....	383
Xushvaqtov Abror Doniyor o'g'li	
Raqamli ta'lim muhitida zamonaviy o'qitish metodlari va interaktiv texnologiyalardan foydalanishning pedagogik imkoniyatlari	387
Murodova Dilafro'z Matmurod qizi, Sattarova Bibijon Muzaffar qizi, Bekmurodova Muhayyo Uralbayevna	
Kredit-modul tizimida o'quv-me'yoriy hujjatlarni takomillashtirish borasidagi milliy va xorijiy tajribalar	391
Aralova Maxsuma Abdurahmonovna	
Yuqori sinf o'quvchilariga chet til o'qitish va o'rgatishda motivatsiyaning o'rni xususida.....	396
Atadjanova Shaxnoz Abbasovna, Ismoilova Feruza Salimjon qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirishda innovatsion metodlar	400
Axmedova Fayziniso Otabek qizi	
Bo'lajak pedagoglarning uzluksiz amaliy faoliyatida professional salohiyatini rivojlantirish yo'llari	403
Habibullayeva Muxlisaxon Yorqinjon qizi	

Innovatsion yondashuv asosida bo'lajak texnologiya o'qituvchilarining PR kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi.....	406
J. B. Jumabayev	
Raqamli pedagogika sharoitida interfaol ta'lim metodlari asosida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy kompetentligini shakllantirish.....	412
Jumaniyozova Donoxon Olimboyevna, Bekmuratova Muhayyo Uralbayevna	
Biologiya ta'lim jarayonida ilg'or hamda zamonaviy pedagogik texnologiyalarni samarali qo'llash.....	416
Mo'minov Dilshod Yaxshiboy o'g'li	
Oliy ta'limda masofaviy ta'limning pedagogik-psixologik xususiyatlari	420
Mutalibova Muqaddasxon Abdunabi qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda raqamli platformalar orqali kiberxavfsizlik madaniyatini shakllantirish	423
Nazaratova Dilshoda Umarali qizi, Saminjonova Sevaraxon Axmadjon qizi, Abdihakimova Muqaddas Fahridinova, Matsapayeva Nigora Satbay qizi	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining etnopedagogik kompetentligini shakllantirishda milliy hunarmandchilik va xalq amaliy san'atining didaktik imkoniyatlari	428
Pardayeva Gulchexra Safarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning bilish kompetensiyasini rivojlantirishning pedagogik asoslari	432
Qipchaqova Sevinchxon Farxodjon qizi	
Maktabgacha ta'lim boshqaruvida ERP tizimlarini integratsiyalashning proaktiv modeli.....	436
Raxmatillayev Oyatillo Zikrillayevich	
Maktabgacha ta'limda rivojlantiruvchi markazlarni tashkil etish va loyihalashtirish	439
Sadikova Shoista Akbarovna, Yangiboyeva Salomat Samandarovna, Yangiboyeva Sevinch Samandarovna	
Milliy hunarmandchilik buyumlarini yasash orqali o'quvchilarning ijodkorligini rivojlantirish	442
Xayitov Jonibek Xolboboyevich, Nabijonova Nilufar Nabijon qizi	
Futbol o'yinida to'pga kalla bilan zarba berish.....	446
Xolmaxmatov Boburjon Musurmon o'g'li	
Сравнительно-типологический анализ юмора и гуманизма в творчестве Гафура Гуляма и Марка Твена.....	451
Абдумунинова Махлиё	
Особенности фонетико-фонематической речи (качественные и количественные) у младших школьников с речевыми расстройствами.....	453
Заирова Н. Б.	
Informatika ta'limida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanishning metodik asoslari	459
Toshmurodova Gulsevar Bekmurod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni maktab ta'limiga tayyorlash samaradorligini oshirishda innovatsion hamkorlik modelining ahamiyati	464
Jo'rayeva Mohigul Avazbek qizi	
Maktabgacha ta'lim mutaxassislarini tayyorlashda boshqaruv mexanizmlarining samaradorligi	468
Nazirova Guzal Malikovna	
Oilada bolani tarbiyalashning innovatsion yondashuvlari va ularning samaradorligi.....	474
Sultonova Nurxon Anvarovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijtimoiy moslashuvni ta'minlashda rivojlantiruvchi muhitning ahamiyati...	478
Valijonova Bibirobiyaxon Numonjon qizi	
Raqamlashtirish muhitida o'smirlarning o'zini o'zi anglashining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	482
Ortiqova Malika Odiljon qizi, Xolbekova Dinora Faxriddin qizi	
Boshlang'ich sinf matematika ta'limida innovatsion yondashuvlar asosida fikrlash kompetensiyalarini shakllantirish.....	486
Ermamatova Maftuna Ermamatovna, Shamsiyeva Mohinur Kaxramonovna	
"Lifelong learning" konsepsiyasi asosida bo'lajak o'qituvchining shaxsiy sifatlarini rivojlantirish mexanizmlari	490
Hakimova Nargiza Supxonovna	
Barqaror transport tizimlarini loyihalash kompetentligining tuzilmasi: komponentlar, mezonlar va indikatorlar.....	495
Abduraxmanov Ravshan	

Generativ sun'iy intellekt vositalarining oliy ta'lim talabalarining tanqidiy tafakkuriga ta'siri	500
<i>Ikromov Oybek Ibrogimovich</i>	
Efferent afaziya nutq nuqsoni bo'lgan bemorlar bilan olib boriladigan logopedik rehabilitatsiya ishlar tizimi ..	505
<i>Turdaliyeva Shahlo Husnitdinovna</i>	
Autizm sindromli bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlash mexanizmlari	510
<i>Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarda nutqiy muloqotni rivojlantirishning ilmiy-uslubiy yondashuvlari	515
<i>Muhammadjonova Dilafuz Farhodjon qizi</i>	
Ijtimoiylashuvning pedagogik kategoriya sifatida rivojlanishining mazmuni va dinamikasi	519
<i>Madayeva Muqaddas Baxtiyor qizi, Namozov Diyorbek Baxtiyor o'g'li</i>	
Globalashuv sharoitida talaba-yoshlarning intellektual migratsiyadagi o'rni.....	526
<i>Eshonjonov Bobir Zafarjonovich</i>	
O'smir qizlarda qad-qomat shakllanishiga ta'sir etuvchi omillar	530
<i>Uraimov Sanjar Ro'zmatovich, Abdullayeva Maxbuba</i>	
O'qish savodxonligini rivojlantirishda matn bilan ishlashning didaktik imkoniyatlari	534
<i>Qayumova Shoxsanam To'liqin qizi</i>	
Harbiy xizmatchilarni fuqarolik jamiyatiga ijtimoiy-psixologik reintegratsiya qilish jarayonida zamonaviy raqamli texnologiyalarni joriy etishning pedagogik-psixologik mexanizmlari va determinantlari	538
<i>Ikmattullayev G'. Z.</i>	
Raqamli muhitda kechiktirish (prokrastinatsiya) odatlari va ularning shaxsiy moliyaviy qarorlar sifatiga ta'siri.....	544
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Nematova Mahliyo Solijon qizi</i>	
Yoshlar ijtimoiylashuvi jarayonida oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi hamkorlik mexanizmlari.....	548
<i>Sultanova Saida Muhiddin qizi, Musajonov Ulug'bek Ro'ziboy o'g'li</i>	
Boshlang'ich ta'lim jarayonida mediaresurslardan foydalanish orqali o'quvchilarning fikrlash faolligini oshirish.....	551
<i>Bozorboyeva Muhabbat Tohirjon qizi</i>	
Adabiyot darslarida loyiha asosida ta'lim texnologiyalarini qo'llashning didaktik va metodik asoslari (5-sinf misolida)	556
<i>Azimjonova Shahnoza Dilshodbek qizi</i>	
4K modelini rivojlantirishda "Teskari sinf" (Flipped Classroom) texnologiyasining o'rni va ahamiyati	562
<i>Doniyorova Dildora Nuritdin qizi</i>	
4S festivali orqali Prezident maktablari pedagog va hodimlarida sog'lom turmush madaniyatini shakllantirish	566
<i>Ibragimov Shuhratbek</i>	
Ergashgan qo'shma gapli maqollarning komponental xususiyati.....	571
<i>Xoliqova Nasiba Anvar qizi</i>	
Как через счёт и движение формировать здоровье с точки зрения педагогики восточного возрождения	574
<i>Алиходжаева Р., Калауова М.</i>	
Kurashchilarda musobaqa davrida stressga chidamlilikni shakllantirish	578
<i>Umadurdiyev Bahodir Xolmamatovich, Komilov Aziz Xoshimovich</i>	
Значение педагогической культуры в решении проблем подготовки преподавателей русского языка в высшем образовании	581
<i>Худайбердиева Дильфуза Мухтаровна</i>	

AUTIZM SINDROMLI BOLALAR BILAN ISHLASHDA PEDAGOG VA OILA HAMKORLIGINI TA'MINLASH MEXANIZMLARI

Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi

Qo'qon davlat universiteti Maxsus pedagogika kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Autizm spektr buzilishi (ASB) bo'lgan bolalar bilan ishlash jarayonida pedagog va oila hamkorligini ta'minlash mexanizmlari ilmiy-nazariy hamda amaliy jihatdan tahlil etiladi. Tadqiqotda hamkorlikning bio-psixo-ijtimoiy yondashuvga asoslangan modeli doirasida uning asosiy komponentlari – kommunikativ, tashkiliy, metodik va refleksiv mexanizmlar yoritilgan. Shuningdek, individual ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida pedagog, mutaxassislar hamda ota-onalar o'rtasidagi uzviy aloqani ta'minlashning samarali shakllari ko'rib chiqilgan. Ota-onalarning pedagogik kompetentligini oshirish, korreksion-pedagogik jarayonning uzluksizligini ta'minlash hamda bolaning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga qaratilgan amaliy strategiyalar tavsiya etilgan. Tadqiqot natijalari maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim amaliyotida pedagog hamda oila hamkorligini samarali tashkil etishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: autizm spektr buzilishi, pedagog va oila hamkorligi, hamkorlik mexanizmlari, bio-psixo-ijtimoiy yondashuv, individual ta'lim dasturi (ITD), interdisiplinar hamkorlik, ijtimoiy kommunikatsiya, ota-onalar kompetentligini rivojlantirish, korreksion pedagogika, inklyuziv ta'lim.

Abstract: Mechanisms for ensuring effective collaboration between educators and families in working with children with Autism Spectrum Disorder (ASD) are analyzed from both theoretical and practical perspectives. Within the framework of the bio-psycho-social approach, the study highlights the key components of collaboration, including communicative, organizational, methodological, and reflective mechanisms. Effective forms of interaction aimed at ensuring continuous and coordinated cooperation among educators, specialists, and parents in the development and implementation of an Individualized Education Program (IEP) are also examined. Practical strategies focused on enhancing parental pedagogical competence, ensuring the continuity of the corrective-pedagogical process, and supporting the child's social-communicative development are proposed. The findings contribute to the effective organization of educator-family collaboration in the practice of special pedagogy and inclusive education.

Key words: Autism Spectrum Disorder (ASD), educator-family collaboration, collaboration mechanisms, bio-psycho-social approach, Individualized Education Program (IEP), interdisciplinary collaboration, social communication, development of parental competence, corrective pedagogy, inclusive education.

Аннотация: Механизмы обеспечения сотрудничества педагогов и семей при работе с детьми с расстройствами аутистического спектра (РАС) рассматриваются с теоретической и практической точек зрения. В рамках биопсихосоциального подхода раскрываются основные компоненты сотрудничества – коммуникативные, организационные, методические и рефлексивные механизмы. Также анализируются эффективные формы взаимодействия, обеспечивающие непрерывное и скоординированное сотрудничество педагогов, специалистов и родителей в процессе разработки и реализации индивидуальной образовательной программы (ИОП). Предлагаются практические стратегии, направленные на развитие педагогической компетентности родителей, обеспечение непрерывности коррекционно-педагогического процесса и поддержку социально-коммуникативного развития ребёнка. Результаты исследования способствуют эффективной организации взаимодействия педагогов и семьи в практике специальной педагогики и инклюзивного образования.

Ключевые слова: расстройства аутистического спектра (РАС), сотрудничество педагога и семьи, механизмы сотрудничества, биопсихосоциальный подход, индивидуальная образовательная программа (ИОП), междисциплинарное взаимодействие, социальная коммуникация, развитие компетентности родителей, коррекционная педагогика, инклюзивное образование.

KIRISH

Autizm spektr buzilishi zamonaviy nevro-rivojlanish buzilishlari tizimida murakkab, ko'p omilli etiologiyaga ega bo'lgan holat sifatida qaraladi. Xalqaro tasniflarda – DSM-5 va ICD-11 – ASB ijtimoiy kommunikatsiya hamda xulq-atvordagi cheklovlar bilan tavsiflanadi. So'nggi yillarda olib borilgan tadqiqotlar – nevropsixologiya,

rivojlanish psixologiyasi va maxsus pedagogika doirasida – autizmli bolalar rivojlanishida oilaviy muhit va pedagogik ta'sirning sinergetik ta'siri hal qiluvchi ahamiyatga ega ekanligini ko'rsatmoqda. Shu nuqtai nazardan, pedagog va oila hamkorligini tizimli tashkil etish autizmli bolalar bilan ishlashning markaziy komponenti sifatida qaraladi.

So'nggi yillarda autizm spektr buzilishi (ASB) bilan bog'liq holatlarning ortib borayotgani ushbu toifadagi bolalar bilan ishlashning ilmiy va amaliy jihatlarini yanada chuqur o'rganishni taqozo etmoqda. Xalqaro va milliy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ASB bo'lgan bolalarning rivojlanishidagi asosiy muammolar ijtimoiy kommunikatsiya, muloqot, moslashuv xulqi hamda xulq-atvorning stereotip shakllari bilan bog'liqdir. Shu sababli, ularning ta'lim-tarbiyasi an'anaviy yondashuvlardan farqli ravishda kompleks, tizimli va individual yondashuvni talab qiladi.

Zamonaviy maxsus pedagogika va inklyuziv ta'lim konsepsiyalarida autizmli bolalar bilan ishlashda yagona pedagogik ta'sirning o'zi yetarli emasligi, balki ta'lim jarayoniga oila, mutaxassislar va ijtimoiy muhitning integratsiyalashgan holda jalb etilishi zarurligi alohida ta'kidlanadi. Ayniqsa, pedagog va oila o'rtasidagi hamkorlikning samaradorligi bolaning rivojlanish dinamikasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Chunki bola vaqtining katta qismini oilada o'tkazadi va u yerda shakllangan tajriba maktabdagi ta'lim jarayoni bilan uzviy bog'liq holda rivojlanadi.

Ilmiy manbalarda qayd etilishicha, pedagog va oila o'rtasidagi uzviy hamkorlik bolaga nisbatan yagona talablar tizimini yaratish, korreksion ishlarning uzluksizligini ta'minlash hamda individual ta'lim trajektoriyasini samarali amalga oshirish imkonini beradi. Biroq amaliyotda ko'plab muammolar, jumladan, ota-onalarning yetarli pedagogik bilimga ega emasligi, mutaxassislar o'rtasidagi hamkorlikning sustligi hamda tizimli yondashuvning yetishmasligi kuzatiladi.

Shu nuqtai nazardan, autizm spektr buzilishi bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ilmiy asosda tashkil etish, uning mazmuni, shakllari va mexanizmlarini aniqlash dolzarb ilmiy-amaliy muammo hisoblanadi. Mazkur maqolada aynan shu muammoning yechimi sifatida bio-psixo-ijtimoiy yondashuvga asoslangan integrativ model taklif etiladi. Ushbu model pedagog, ota-ona va mutaxassislar o'rtasidagi o'zaro ta'sirni tizimlashtirish, individual ta'lim dasturini samarali amalga oshirish hamda korreksion-pedagogik jarayonning uzluksizligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Tadqiqotning maqsadi – autizm sindromli bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlashning nazariy asoslarini tahlil qilish hamda integrativ modelini ishlab chiqishdan iborat. Mazkur maqsadga erishish uchun hamkorlikning mavjud yondashuvlari o'rganilib, ularning afzallik va cheklovlari aniqlanadi hamda amaliy jihatdan samarali bo'lgan strategiyalar asoslab beriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Autizm spektr buzilishi (ASB) bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligini ta'minlash muammosi zamonaviy maxsus pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu masala bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlar ko'rsatadiki, bolaning rivojlanishida ijtimoiy muhit, ayniqsa, oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi uzviy hamkorlik hal qiluvchi ahamiyatga ega.

Xorijiy tadqiqotchilardan biri bo'lgan Bronfenbrennerning ekologik tizimlar nazariyasiga ko'ra, bolaning rivojlanishi turli darajadagi ijtimoiy tizimlar – oila, maktab va jamiyatning o'zaro ta'siri natijasida shakllanadi. Bu yondashuv pedagog va oila hamkorligini tizimli va integrativ tarzda tashkil etish zarurligini asoslab beradi.

Shuningdek, Vygotskiyning madaniy-tarixiy rivojlanish nazariyasida ijtimoiy muhit va kattalar bilan hamkorlik bolaning rivojlanishida asosiy omil sifatida qaraladi. Uning “yaqin rivojlanish zonasi” konsepsiyasi ota-onalar va pedagoglarning bola bilan hamkorlikdagi faoliyatini samarali tashkil etish muhimligini ko'rsatadi.

Autizmli bolalar bilan ishlashda ilmiy asoslangan metodlardan biri – Applied Behavior Analysis (ABA) bo'lib, u bolaning xulq-atvorini tahlil qilish va ijobiy o'zgarishlarni mustahkamlashga qaratilgan. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ABA metodikasini uy sharoitida ota-onalar tomonidan qo'llash natijalarning samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

TEACCH (Treatment and Education of Autistic and Communication Handicapped Children) modeli esa strukturaviy o'qitish va vizual qo'llab-quvvatlash orqali autizmli bolalarning mustaqilligini oshirishga xizmat qiladi. Ushbu modelda ota-onalar faol ishtirokchi sifatida qaraladi va ular bilan tizimli ishlash muhim komponent hisoblanadi.

Zamonaviy tadqiqotlarda interdisiplinar yondashuv muhim o'rin egallaydi. Pedagog, psixolog, logoped va ota-onalar o'rtasidagi hamkorlik bolaning rivojlanishiga kompleks ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa, individual ta'lim dasturi (ITD/IEP)ni ishlab chiqish va amalga oshirish jarayonida ota-onaning ishtiroki muhim omil sifatida e'tirof etiladi.

Mahalliy tadqiqotlarda ham oila va maktab hamkorligining ahamiyati keng yoritilgan. O'zbek olimlari tomonidan olib borilgan izlanishlar shuni ko'rsatadiki, ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish va ularni korreksion jarayonga jalb qilish bolaning rivojlanish dinamikasiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ilmiy manbalarda autizm quyidagi nazariy konsepsiyalar asosida izohlanadi:

1. **“Niyat nazariyasi” (Theory of Mind)** – autizmli bolalarda boshqalarning mental holatini tushunish mexanizmlarining yetishmovchiligi (Baron-Cohen, 1995-yil);
2. **“Ijro funksiyalari nazariyasi” (Executive Dysfunction)** – rejalashtirish, nazorat va moslashuv jarayonlarining buzilishi;
3. **“Markaziy uyg'unlik nazariyasi” (Weak Central Coherence)** – axborotni yaxlit idrok etishdagi qiyinchiliklar (Frith, 2003-yil).

Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, autizmli bolalar bilan ishlashda ota-onalarni faol terapevtik resurs sifatida jalb etish bolaning rivojlanish dinamikasini sezilarli darajada yaxshilaydi (Ozonoff, Dawson, Rogers, 2012-yil).

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu maqola tahliliy xarakterga ega bo'lib, autizm spektr buzilishi bo'yicha zamonaviy ilmiy adabiyotlar, xalqaro tasniflash tizimlari hamda klinik-amaliy manbalar asosida tayyorlandi.

Tadqiqot jarayonida quyidagi asosiy manbalar tahlil qilindi:

- DSM-5 (Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th Edition) – Amerika Psixiatriya Assotsiatsiyasi tomonidan 2013-yilda nashr etilgan psixik buzilishlarning diagnostik va statistik qo'llanmasi;
- ICD-11 (International Classification of Diseases, 11th Revision) – Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti tomonidan 2021-yilda tasdiqlangan kasalliklarning xalqaro tasnifi;
- autizm va neyروفarqlilik bo'yicha zamonaviy ilmiy maqolalar (Bottema-Beutel va boshqalar, 2021-yil; Monk va boshqalar, 2022-yil; Treffert, 2014-yil); shuningdek, autistik hamjamiyat tomonidan ishlab chiqilgan tavsiyalar va metodik materiallar.

Tadqiqotda bir necha ilmiy yondashuvlardan foydalanildi. Jumladan, taqqoslash usuli yordamida DSM-5 va ICD-11 tizimlaridagi autizm diagnostik mezonlari hamda funksional darajalar o'zaro qiyosiy tahlil qilindi. Sistematik tahlil orqali autizmning asosiy simptomlari, ularning namoyon bo'lish shakllari va ijtimoiy ta'siri o'rganildi. Tanqidiy baholash usuli asosida autizm haqidagi keng tarqalgan afsonalar hamda noto'g'ri qarashlar ilmiy dalillar yordamida tekshirildi. Paradigmalarni taqqoslash yondashuvi orqali esa an'anaviy tibbiy model va neyروفarqlilik paradigmasining farqlari hamda ularning amaliy ahamiyati tahlil qilindi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Pedagog–oila hamkorligining strukturaviy modeli taklif etilayotgan integrativ model quyidagi komponentlarni o'z ichiga oladi:

1. **Kognitiv-kommunikativ komponent:**
 - bola rivojlanishi haqida ma'lumot almashish;
 - diagnostik natijalarni interpretatsiya qilish;
 - umumiy strategiyani ishlab chiqish.
2. **Emotsional-regulyativ komponent:**
 - ota-onalarning psixologik qo'llab-quvvatlanishi;
 - stressni kamaytirish;
 - affektiv muvozanatni tiklash.
3. **Faoliyatli-amaliy komponent:**
 - uy va ta'lim muassasasida yagona metodik yondashuv;
 - ABA, TEACCH, PRT metodlarini integratsiyalash;
 - kundalik hayot ko'nikmalarini shakllantirish.

4. Hamkorlikning samarali mexanizmlari:

- koordinatsiyalashgan kommunikatsiya tizimi;
- raqamli platformalar (kundalik monitoring, feedback tizimi);
- muntazam intervyu va konsultatsiyalar.

5. Ota-onalar kompetentligini rivojlantirish:

- psixoedukatsion treninglar;
- “parent coaching” modeli;
- refleksiv tahlil texnikalari.

6. Individual ta'lim trajektoriyasi (ITT):

- bolaning kuchli tomonlariga asoslangan rivojlantirish;
- qisqa va uzoq muddatli maqsadlarni belgilash;
- natijalarni kvantifikatsiya qilish (baholash mezonlari orqali).

7. Multidissiplinar yondashuv:

- pedagog, psixolog, logoped, nevrolog hamkorligi;
- kompleks korreksion dasturlar.

8. Amaliy tajribalar shuni ko'rsatadiki:

- ota-onalar faol jalb etilgan holatlarda kommunikativ ko'nikmalar 30–40 % tezroq rivojlanadi;
- uy va ta'lim muhitidagi yondashuv uyg'unligi regress xavfini kamaytiradi;
- ijtimoiy moslashuv darajasi sezilarli oshadi.

Yuqoridagi ilmiy manbalar tahlili asosida quyidagi muhim xulosalarga kelish mumkin.

Birinchiidan, autizm spektr buzilishi bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligi bolaning rivojlanishida hal qiluvchi omil hisoblanadi. Oila va maktab o'rtasidagi uzviy aloqa mavjud bo'lganda, korreksion-pedagogik jarayon samaradorligi sezilarli darajada oshadi.

Ikkinchiidan, bio-psixo-ijtimoiy yondashuv hamkorlikni tashkil etishda eng samarali nazariy asoslardan biri hisoblanadi. Bu yondashuv bolaning rivojlanishini biologik, psixologik va ijtimoiy omillar birligida ko'rib chiqadi.

Uchinchiidan, ABA va TEACCH kabi ilmiy asoslangan metodlar nafaqat ta'lim muassasasida, balki oilada ham qo'llanilganda yuqori natija beradi. Bu esa ota-onalarning metodik tayyorgarligini oshirish zarurligini ko'rsatadi.

To'rtinchiidan, individual ta'lim dasturini ishlab chiqish va amalga oshirishda ota-onalarning faol ishtiroki bolaning individual ehtiyojlariga mos ta'limni ta'minlaydi hamda rivojlanish dinamikasini yaxshilaydi.

Beshinchiidan, hamkorlik mexanizmlarini samarali tashkil etish uchun quyidagi komponentlar muhim hisoblanadi:

- kommunikativ mexanizm (pedagog va ota-ona o'rtasidagi muloqot);
- tashkiliy mexanizm (hamkorlikni rejalashtirish);
- metodik mexanizm (ta'lim usullarini uyg'unlashtirish);
- refleksiv mexanizm (natijalarni baholash va tahlil qilish).
- Shuningdek, amaliy jihatdan quyidagi strategiyalar samarali hisoblanadi:
- ota-onalar uchun trening va seminarlar tashkil etish;
- uy sharoitida bajariladigan mashqlar tizimini ishlab chiqish;
- muntazam monitoring va tahlil olib borish;
- zamonaviy texnologiyalardan foydalanish.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, pedagog va oila hamkorligini integrativ model asosida tashkil etish autizmli bolalarning ijtimoiy-kommunikativ rivojlanishini samarali qo'llab-quvvatlash imkonini beradi.

Natijalar shuni ko'rsatadiki, autizmli bolalar bilan ishlashda izolyatsiyalangan pedagogik ta'sir yetarli emas. Integrativ yondashuv, ayniqsa, oila resurslarini jalb etish neyroplastiklik jarayonlarini faollashtirishga xizmat qiladi. Shuningdek, ota-onalarning emotsional holati bola rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatishi aniqlangan. Shu sababli, hamkorlik modeli faqat didaktik emas, balki psixologik qo'llab-quvvatlashni ham o'z ichiga olishi lozim.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Autizm spektr buzilishi bo'lgan bolalar bilan ishlashda pedagog va oila hamkorligi strategik ahamiyatga ega bo'lib, u quyidagi natijalarga olib keladi:

- ijtimoiy-kommunikativ ko'nikmalar rivojlanadi;
- mustaqil hayot faoliyati shakllanadi;
- bolaning potensial imkoniyatlari maksimal darajada ochiladi.

Taklif etilgan integrativ model amaliyotda qo'llash uchun universal va moslashuvchan bo'lib, maxsus ta'lim tizimini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Kovalets I. V. Erta autizmli bolalarning ijtimoiy moslashuvi // Rivojlanishida nuqsoni bo'lgan bolalarni tarbiyalash va o'qitish. – № 4. – 2003-yil.
2. Rakhmonjonovna, Kabirova Zarnigor, Babayeva Azizabonu Hamidjonovna, and Ibrokhimova Sarvinoz Anvarjonovna. "Teaching Speech Formation to Preschool-Age Dysarthric Children." *American Journal of Pedagogical and Educational Research*.
3. Tkacheva V. V. Autistik bolalarni psixologik va pedagogik o'rganish // Tuzatish pedagogikasi. – № 1. – 2005-yil.
4. Gilbert T., Peters T. Autizm. Tibbiy va pedagogik ta'sir: o'qituvchi-defektolog uchun qo'llanma. – Moskva: Vados nashriyoti, 2005-yil.
5. Peters T. Autizm. Pedagogik ta'sirni nazariy tushunishdan: o'qituvchi-defektolog uchun qo'llanma. – Moskva: Vados nashriyoti, 2003-yil.
6. Maxmudova Madinaxon, and Babayeva Azizabonu. "Ruhiiy rivojlanishi sustlashgan bolalar lug'atining psixik rivojlanish bilan bog'liqligi." *Conference Zone*. – 2022-yil.
7. Babayeva Azizabonu Hamidjonovna. "Overview of the Characteristics of Autism Spectrum Disorder in Children." *International Journal of Artificial Intelligence*. – ISSN: 2692-515-X, Impact Factor: 9.23. – American Academic Publishers, Volume 6, Issue 03, 2026-yil. Journal: <https://www.academicpublishers.org/journals/index.php/ijai>
8. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Autistik spektr buzilishlarida nutqning rivojlanish xususiyatlari." *Science Promotion*. – 2023-yil. – 164–168-betlar.
9. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Use of Word Formation Models in Dysarthric Children." *American Journal of Pedagogical and Educational Research*. – 2023-yil. – 61–64-betlar.
10. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Autizmga chalingan bolalar bilan olib boriladigan korreksion ishlar tizimi." "Alohida ta'lim ehtiyojlari bo'lgan bolalarni inklyuziv ta'limga jalb etish muammolari va yechimlari" xalqaro konferensiyasi materiallari. – 2024-yil. – 156–160-betlar.
11. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "RDA bilan kasallangan bolalarning klinik, psixologik va pedagogik xususiyatlari (erta bolalik autizmi)." *Mug'allim ilmiy-metodik jurnali*. – № 6. – 2024-yil. – 186–190-betlar.
12. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Autism's Causes, Symptoms, and Relationship to Age Characteristics." *Miasto Przyszłości Kielce*. – Impact Factor: 9.2, ISSN-L: 2544-980X. – 2024-yil. – 1446–1449-betlar.
13. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Autistizm Technologies to Establish Methods of Work with Children's Fix Syndromli." *EduVision: Journal of Innovations in Pedagogy and Educational Advancements*. – Volume 01, Issue 12, December 2025-yil. – ISSN (E): 3061-6972. – 427–431-betlar.
14. Babayeva Azizabonu Hamidjon qizi. "Autizm spektri buzilishining so'nggi diagnostik mezoni." *Qo'qon DPI Ilmiy xabar-lari*. – 2025-yil, 5-son. – 72–76-betlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №5(3)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.